Julio Baghy La sagaca knabino

Julio Baghy. La sagaca knabino

Hungara popola fabelo

Esperantigis Julio Baghy.

I

Vivis iam aŭ neniam

— diras la fabelo —

brava, paca sed sagaca

reĝo en kastelo.

Sur si kronon,

sub si tronon

li ja reĝe havis,

ĝis limrando de la lando

lia leĝo gravis.

La eskorto en la korto

salvon pafis tondre,

korteganoj, ĉambelanoj

klinis sin demonstre.

Ĉiu gajne zorgoŝajne

lian gracon serĉis,

senripoze verse, proze

komplimentojn verŝis.

Li ne kredis. Lin tre tedis

blufo, ŝerco, klaĉo,

kaj scivole pensis sole

pri sagaco, saĝo.

Spriton provi, saĝon trovi,

ne nur la humilon,

el la oro de l' trezoro

faris li plugilon.

En sunbrilo la plugilo

por admiro staris:

Ĝis nun, sciu, ja neniu

tian ilon faris!

Tiel pompe kaj sentrompe

reĝo ne projektis!

Senmakule, eĉ spegule

sunon ĝi reflektis.

Iom ruze sinamuze

fine li parolas:

"Ĉesu psalmi! Diru al mi,
kiom ĝi valoras?"
La demando tra la lando
tien-reen krozis,.
ĉies menso pro la penso
viglis, ne ripozis.
Tuj tre multe, eĉ tumulte
grafoj, princoj venis,
sed neniu estis, kiu
trafis kaj divenis.
Ili gapis, kapon skrapis,
palpis ĝin, balbutis,
fine honte, forironte
ruĝiĝante mutis.
Sur tronseĝo el la reĝo
sakris la parolo:
„Kia sperto pri mallerto,
pri la cerba molo!
Korteganoj, eskorianoj
dekorita bando,

eĉ la princoj el provincoj
stultas en la lando!"
Li do tiam vokis sian
avo-aĝan sklavon.
"Diru, homo, via kono
ĝian valorhavon!"
Ŝin klinante, ĝin palpante
montris li humilon:
"Kamparanoj en la manoj
havas ferplugilon.
Plugi teron uzas feron
ĉiu kamparano;
la valoro de l' laboro:
ĉiutaga pano.
Mi, simplulo, servutulo,
penson kiel havus
pri la pezo, pri orprezo?
Certe mi mistrafus."
"Mia vorto — via sorto
sciu, servutulo!

Sen respondo por vi mondo
dronos en nebulo.
Do ekpenu kaj divenu
la plugilvaloron;
se ne, voktoj post tri noktoj
tranĉos vian kolon."

II

Sur la vojo kun malĝojo
kamparano migris;
pro la timo pri la fino
liaj pensoj nigris.
Ĉe vojfino al filino,
kiam ŝin renkontis,
tuj raporte simplavorte
ĉion li rakontis.
"Ne cerbumu, pipon fumu,
poste iru dormi!
Mi ja trovos, kio povos
ĝustan solvon formi,
Ne lamentu, ne plu plendu

estos - bona fino"

Tiel ĉarme kaj korvarme

traktis lin filino.

Li cerbumis.... ŝi mastrumis

kaj babilis, agis,

ĉion orde, filinzorge

por remigro pakis,

kaj matene flustris jene

antaŭ ol li iris:

"Al mi kredu, nur ripetu

kion mi jam diris!"

III

Do matene iom treme

migris al la reĝo.

Foje-foje li survoje

turnis sin al preĝo,

sed ĉe trono paroltono

kaŝis lian dubon,

ke neniu tion sciu,

nun li ĵetas - kubon.

"Reĝa brilo de l' plugilo
ora, senlabora,
por la pladoj de l' regatoj
estas - senvalora.
Pluvo, suno por la humo
multe pli valoras,
ĉar sen tio ja nenio
ĝermas, kreskas, floras."
Tiel saĝa kaj kuraĝa
estis la respondo,
ĝin primiris, eĉ admiris
la kortega rondo.
Sur tronseĝo mem la reĝo
kriis surprizita:
"Jen tre trafe: Ci plenprave
estas vere sprita."
"Reĝo nia, peko mia
pezus sur animo . . . .
Vi eraris. ... Ne mi faris
solvon, sed filino.

Do mi petas, por mi pledas,

regu vin kortuŝo;

por mesaĝo de la saĝo

estis mi nur — buŝo."

La honesto kaj modesto

reĝan plaĉon trafis,

kaj mieno suverena

jam indulgon havis.

Li ridetis, flustre petis

grafon sur tronŝtupo;

tiu kure kaj rekure

venis kun — linstupo.

"Mia vorto — ŝia sorto,

vidu, kamparano,

jen el stupo por okupo

ne pli ol plenmano.

Ŝi ŝpinteksu kaj ampleksu

ŝia preta tolo

tian grandon, ke ĝi landon

kaŝu kun popolo!"

IV

Hejmeniris, ĉion diris

patro al filino....

Li lamentis, antaŭsentis

timon pri la fino:

"Mi respektas, sed suspektas,

reĝo havis febron

stupdonante, ordonante

fari la — maleblon."

"Ne cerbumu, pipon fumu,

poste iru dormi!

Solvon ruzan, eĉ amuzan

provos mi ekformi.

El maleblo fari eblon

vanus cerbostreĉo;

ne teksaĵon, sed spritaĵon

volas nia reĝo."

Li cerbumis.... ŝi mastrumis

kaj babilis, agis,

ĉion orde, filinzorge

por remigro pakis,

kaj matene ilustris jene

antaŭ ol li iris:

"Al mi kredu, nur, ripetu

kion mi jam diris!"

V

Supre reĝo ĉe tronseĝo,

sube princoj staris;

kamparano kun elano

riverencojn faris....

Liajn ĝenon, hezitemon

reĝo vorte tondris:

"Nu, pri ŝpino la filino

kion nun respondis?"

"Reĝa Moŝto, mi, la poŝto,

peras, interpretas:

la filino por la ŝpino

tage-nokte pretas;

tolon teksos, ĝi ampleksos

grandon — landon kovri,

sub ĉi tendo regimentoj
povos eĉ manovri,
sed ŝi petas — mi ripetas —
ilojn vi preparu:
bobenilon, radŝpinilon,
eĉ teksilon faru!
Celon trafi volu havi
vian reĝan dignon,
ĉion fari, finprepari
uzu tiun — lignon!"
Per la mano kamparano
montras lignan latan,
kies grando, mezurrando
estis nur manplata.
Reĝo prenis kaj komprenis,
tuj eksplode ridis:
"Solvo ĝusta, miagusta!
Jen ŝi ree spritis!"
"Kiu spritas, ja meritas,
ke honoru oni;

mi deziras, eĉ sopiras

ŝin persone koni.

Tial, homo, al la trono

la filinon gvidu;

miajn gracon kaj donacon

la kortego vidu!"

VI

Man-en-mano kamparano

kaj filino venis....

Nia reĝo sur tronŝego

pozis, gravmienis,

sed tuj poste, eĉ ne moŝte

digno lin forlasis,

kiam paro el kamparo

al la trono paŝis.

Ŝiaj ondaj haroj blondaj

brilis kiel oro,

en sereno de l' mieno

montris sin pudoro

sur la vango pentris sango

rozon al lilio,

ŝia ĉarmo — estas varmo,

suna harmonio.

Suverene, sed serene

reĝo sin algestis;

je la signo ŝi kun digno

paŝis.... Patro restis....

Dum ŝi iris, ĉiu miris;

"Belo kaj staturo

estas rekte kaj perfekte

arto el eburo!"

Kvazaŭ helo el ĉielo

al mi nun rigardus

kaj sur lipoj du tulipoj

rubenruĝe ardus" —

tiel reĝo sur tronseĝo

penis, miris mute

kaj pro ravo iĝis sklavo,

amblindulo tute.

Ŝin ekvidi kaj decidi

estas do momento;

lin katenis, al ŝi ĉenis

fajre brula sento.

Ŝin li svatis, ame flatis,

tuj dekretis feston,

donis ringon, krondistingon

kaj reĝinan veston.

"Ju pli frue, des pli brue

sonu la fanfaroj;

al ĝojfesto de l' landestro

venu la najbaroj;

ĉiu homo ĝis mentono

manĝu, trinku, dancu,

eĉ hundvostoj pro la ostoj

gaje sin balancu!"

Reĝa Moŝto je la kosto

de la propra kaso

brandon, vinojn, cent bovinojn

donis al amaso.

Tiutage kaj senpage

ĉiu drinkis, festis,

eĉ eskorto en la korto

dormis nur, digestis.

"Vin, reĝino, junedzino,

ame mi salutas;

korfidelon, orjuvelon

antaŭ vin mi ŝutas;

tamen sciu, al neniu

rajtos vi konsili,

ĉar la leĝo de la reĝo

devos vin ekzili."

Homo faras kaj eraras,

mia edzo, reĝo;

eble iam pekos mi jam

spite al la leĝo.

Por okazo, se ukazo

pelos min sen pledo,

rajton solan kaj konsolan

havu mi sen peto.

Por feliĉo en malriĉo,

vidu, jam mi planas:

lasu preni, kun mi teni,

kion mi plejamas."

"Mi promesas kaj permesas,

portu el palaco,

por vi kio estas io

kara laŭ la plaĉo!"

VII

Foje estis, ke forestis

reĝo kun eskorto,

du najbaroj, etaj caroj,

venis al la korto.

Pro diskuto, eĉ disputo

eĥis la palaco;

ili tedis, solvon petis

pri milito, paco.

Sed al ili ja konsili

nur la reĝo rajtis,

kiu fore ĉaslabore

ie pafis, rajdis.

Pro zorgpleno pri problemo
caroj petis, tedis;
al invado, al persvado
la reĝino cedis.
Forgesante, nepensante
pri la sekva puno
ŝi proponis, konsildonis
al la cara kuno:
"Ne nur toste, vortokoste
traktu pri la paco,
ĉiutage, ĉiuage
vivu sen minaco,
kaj feliĉaj, eĉ tre riĉaj
iĝos viaj landoj,
se obeas, pacon kreas
manoj kaj la — langoj."
Dum la caroj per la ĉaroj
iris for tre frate,
— kia sorto! — reĝo, korto
hejmenvenis — fate. . . .

Edzon trompi, leĝon rompi

ŝi ja ne intencis,

jen ŝi honte lin renkonte

ĵus pri peko pensis.

„Dum mi ĉasis, kion faris

sola vi, tre kara?"

Ŝi kelkvorte diris orde:

"Mi konsilis, kara."

Pro la vero la kolero

en la reĝo bolis,

tuj regpoze, furioze

tiel li parolis:

"Via vorto — via sorto!

Mankas nun pardono

Lasu tronon, vian kronon,

iru for el domo!"

Sian kronon sur la tronon

metis ŝi sen vorto,

sen lamento post momento

iris for tra l' pordo,

sed al reĝo tiu leĝo
ŝajnis nun maljusto,
ĉar tre tordis, koron mordis
io en la brusto.
Pensis reĝo: "Stulta leĝo,
kiu min mem punas....
Kion fari? Ja erari
reĝo ne rajtumas."
Dum lin regis kaj premegis
la ĉagreno pike,
ĉe aranĝo por la manĝo
helpis ŝi — mistike. ...

VIII

Reĝo sola, senkonsola
sidis ĉe la tablo;
mankis sprito, mankis rido,
ĉarmo kaj afablo
La regalo kiel galo
gustis tro amara,
ĉar forestis, ne ĉeestis

la edzino kara.

Li nescie trinkis tie

dolĉan dormigilon,

poste vidis, vane spitis,

grizan lampobrilon....

Pro la vino de l' reĝino

li inertis dorme

kaj ebrie, senkonscie

ronkis forte, ŝtorme...

IX

Ŝi sekrete, tre diskrete

veturilon petis,

reĝon sian senkonscian

sur ĝin zorge metis;

el la korto tra l' eskorto

lin ŝi lerte ŝtelis,

la ĉevalojn inter valojn

ŝi senhalte' pelis. . . .

Al kabano de kampano

kiam ŝi alvenis,

la dormantan reĝon vantan
enen ŝi tirtrenis
kaj sur maton la amaton
metis, kovris, vartis
kaj ameme, korotreme
ĝis vekiĝo gardis.
Ĉe vekiĝo per streĉiĝo
brakoj tuŝis trabon
kaj je salto plafonalto
batis lian kapon....
Lito pajla, sfero ajla,
senpargeta planko,
argilmuro, polva puro,
ĉie manko.... manko....
"Kio estas? Kie estas
mi, ho, Dio sankta?"
"Ĉe la sino de l' edzino
sole vin amanta.
Vi promesis, kaj permesis
rajton la konsolan,

ke mi prenu, ĉe mi tenu
por mi plej valoran."
"Por mi oro de l' trezoro
senvalora estas,
ĉar en koro vi, sinjoro,
mia edzo, nestas;
geedzeco en reĝeco
gravas, mi imagas,
se komune ili kune
por regatoj agas."
"Edzineto, kolombeto,
orjuvelo rara,
nur vi estas, ĉiam restos
por mi la plej kara!
Manon prenu, kun mi tenu
povon en palaco,
sprite brilu kaj konsilu
por popola paco!"
....
....

Kaj de tiam ili ĉiam
kune regis juste;
mem parolo de l' popolo
tion diras ĝuste.
Mi aldonas, ĉar mi konas,
kio estas vero:
ili nune vivas kune
nur en la - fabelo.